תוכן עניינים

זכויות קטינים בהליך פלילי.....1
מיהו קטין בהליך הפלילי? 1
מהן הזכויות המיוחדות לקטינים? 1
כללי 1
זכויות של קטינים בחקירה 2
מעצרים 2

זכויות קטינים בהליך פלילי

הסניגוריה הציבורית לנוער, משרד המשפטים

ההליך הפלילי בישראל מבוסס על עקרונות ההליך ההוגן, לפיהם לכל אדם מגיעות זכויות וחירויות וגם את ההזדמנות להגן על עצמו מפני מה שמאשימים אותו שעשה.
בישראל **חוק העונשין** הוא החוק שקובע מהן ההתנהגויות האסורות לבצע (למשל: האיסור לגנוב, להרוג, להשתמש בסמים ועוד) ומה העונש שיש לתת על ביצוע התנהגויות פליליות אלו.
האיסורים הקבועים בחוק העונשין נוגעים לכולם, אבל קטינים שנחשדים בביצוע מעשה אסור זכאים לזכויות רבות יותר בהליך הפלילי מאשר בגירים, מתוך ההבנה כי קטין אינו מסוגל להתמודד עם מצבים קשים ומלחיצים (כמו חקירת משטרה, מעצר ועוד) באופן שבו מבוגר יכול.
ישראל גם חתומה על **אמנת זכויות הילד**, שקובעת כי טובת הילד צריכה תמיד להילקח בחשבון, לאורך כל ההליך הפלילי. **חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול)**, שמנחה כיצד יש לפעול כאשר קטין מבצע מעשה אסור, נחקק לאור עקרון טובת הילד וקבע כי כבוד הילד, שיקומו הטיפול בו, האפשרות שלו להשתלב שוב בחברה, וגילו יילקחו בחשבון בכל הליך שננקט נגד קטין. לכן, קטין בדרך כלל יקבל עונש קל יותר מאשר בגיר וגם מקבל זכויות רבות יותר.

מיהו קטין בהליך הפלילי?

מי שהיה **בין גיל 12 ל 18** בזמן שעשה מעשה האסור על פי חוק העונשין.
ילד שהיה מתחת לגיל 12 בזמן ביצוע המעשה האסור – אין לו אחריות פלילית למעשה שביצע. אין משמעות הדבר כי לא יהיו השלכות למעשיו, אלא כי הם יטופלו במסגרת אזרחית, לפי **חוק הנוער (טיפול והשגחה)**.
נער שהיה מעל גיל 18 בזמן ביצוע המעשה האסור – יישפט כבגיר ולא יינתנו לו הזכויות המיוחדות המגיעות לקטין.

מהן הזכויות המיוחדות לקטינים?

כללי

1. **הזכות להשתתף בהחלטה המתקבלת לגביו** – לכל קטין הזכות להביע עמדתו בנוגע להחלטה משפטית שצריכה להתקבל לגביו. למשל – החלטה להוציא אותו מהבית למעון או פנימייה. בית המשפט יקשיב לעמדתו של הקטין ויתחשב בה, אך הוא אינו מחויב לקבל אותה.
2. **ייצוג חינם על ידי עורך דין** – כל קטין שמואשם בפלילים זכאי לייצוג חינם (למעט תשלום אגרה) מטעם **הסניגוריה הציבורית**. הסניגוריה הציבורית מייצגת בכ - 90% מההליכים הפלילים של קטינים בישראל, ויש לה מומחיות מיוחדת בייצוג קטינים.

3. **הזכות לסודיות וחיסיון** – דיונים בעניינם של קטינים יהיו בדלתות סגורות. אף אחד חוץ מהצדדים לא יכול להיכנס לדיונים בעניינו של קטין בלי החלטה מפורשת ורשות ביהמ"ש. לא ניתן יהיה לפרסם את שמו או את תמונתו של קטין שנחשד בביצוע מעשה פלילי בתקשורת.

זכויות של קטינים בחקירה

לכל אדם שנחקר בישראל יש זכויות: הזכות לסרב לחיפוש על גופי או בחפצי (אם אין למשטרה חשד סביר או צו חיפוש) הזכות שלא לומר דבר בחקירה, הזכות שלא להיות מעוכב בחקירה ליותר משלוש שעות.

הזמנה לחקירה: ייתכן שיתקשרו ויזמינו אותי לחקירה מראש, ואז אני יכול להתכונן אליה. במקרה כזה כדאי לנסות לברר באיזה עניין החקירה ולהתקשר ולהתייעץ עם עורך דין לפני שהולכים לתחנת המשטרה להיחקר.

לקיחה לחקירה: המשטרה יכולה לבקש מכל אדם להתלוות אליה לחקירה. במקרה כזה עלי ללכת עם השוטרים. המשטרה חייבת להודיע להורים שלי, או לאדם קרוב אחר, כי לקחו אותי לחקירה ולהזמין אותם להגיע לתחנת המשטרה.

בתחנת המשטרה השוטרים יכולים להשתמש נגדי בכל דבר שאני אומר בזמן שאני נמצא שם (גם אם מדברים עם אנשים אחרים שנמצאים שם), אבל כשאני מדבר עם עורך דין או עם ההורים שלי עליהם לתת לי פרטיות.

החקירה המשטרתית היא בדרך כלל ארוכה (מספר שעות, במהלכן לא ניתן להשתמש בפלאפון ולעתים גם לא לאכול או לנוח) ולא נעימה. השוטרים יכולים לשאול אותי שאלות אישיות ומביכות. לכן הוחלט כי **לקטינים יינתנו זכויות נוספות,** שיסייעו להם לעבור את החקירה יותר בקלות - **חשוב לממש זכויות אלו!**

1. **הזכות להתייעץ עם עורך דין לפני החקירה.** עורך דין יודע להסביר לי את התהליך שעומד להתחיל ולתת עצות מועילות ונחוצות.
2. **הזכות להתייעץ עם ההורים לפני החקירה.** להורים יש ניסיון וידע שלקטין לא תמיד יש.
3. **הזכות שההורים או אדם קרוב אחר יהיו עם הקטין בזמן החקירה.** גם אם זה לא נעים לי שההורים יחשפו לשאלות של החוקרים, או לדברים שעשיתי, הנוכחות שלהם בחקירה חשובה מאד ויכולה לעזור לאזן את החקירה הלא נעימה ולגרום לי להרגיש בטוח יותר.
4. **הזכות שלא להיחקר בשעות הלילה.** בשעות הלילה הגוף עייף ולא מורגל להתמודד עם לחצים ושאלות מורכבות. **בדרך כלל קטינים מתחת לגיל 14 לא יחקרו בין השעות 20:00-7:00 וקטינים מעל גיל 14 לא יחקרו בין השעות 22:00-7:00.**

ישנם מקרים ומצבים בהם יכולה המשטרה לשלול ממני את הזכויות הללו, בהתאם לחומרת העבירה והשלב בו מתרחש האירוע, לדחיפות החקירה, לסכנה שנשקפת לאחרים ובגלל סיבות נוספות. **במידה והוצעו לי הזכויות האלו לא כדאי לוותר עליהן, הן חשובות ונועדו לסייע לי.**

מעצרים

מעצר היא הדרך של המשטרה לקחת אדם שחשוד בביצוע מעשה האסור על פי חוק העונשין, ולחקור אותו בתחנת המשטרה. אפשר לעצור אדם בכל מקום. גם כשהוא נמצא בביתו. לפעמים המעצר מתבצע באופן מיידי, בזמן האירוע האסור (למשל: כשעוצרים אדם בזמן קטטה), או אחרי הרבה זמן, כשמגלים שאדם ביצע מעשה אסור.

לשוטרים אסור להפגין אלימות כאשר הם עוצרים אדם. עליהם להזדהות כשוטרים ולהודיע לאדם שהוא עצור או מעוכב וצריך להגיע איתם לתחנת המשטרה. אם נאמר לי שמתכננים לעצור אותי לא כדאי להתנגד, לקלל, לנסות לברוח או להתגרות בשוטרים. התנהגות כזו עלולה לגרום לכך שיאשימו אותו גם בעבירות של הפרעה לשוטר בעת מילוי תפקידו או תקיפת שוטר.

כדאי וחשוב לבקש לדבר עם עורך דין לפני שאומרים דבר ולהמתין עד שעורך הדין יגיע.

מעצר הוא לא נעים, ולכן **כאשר מדובר בקטין על המשטרה להקפיד על מספר דברים:**

1. מעצר של קטינים יהיה האפשרות האחרונה. כלומר, רק אם לא ניתן להשיג את המטרה ללא פגיעה בחירותו של הקטין יתבצע מעצר.
2. לא לכבול קטין באזיקים במקום ציבורי אלא אם הוא מסכן את החברה או את עצמו.

3. קטין מתחת לגיל 14 יילקח לבית משפט לדיון בפני שופט אחרי מקסימום 12 שעות לאחר המעצר. קטין מעל גיל 14 יובא בפני שופט לא יאוחר מ 24 שעות מרגע המעצר. ההורים שלי יוזמנו להגיע לדיון מעצר זה, ואני אוכל לראות אותם ולדבר איתם. בכל מקרה חשוב לבקש כי עורך דין ייצג אותי בדיון זה.
4. במידה וניתן להימנע מכך, לא יעצרו קטין בשטח בית הספר.